

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Quid in eo contineatur sequens pagina indicabit

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

M.DC.XLVI., 1646

De consolatione ad Polybium

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1509](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1509)

LIBER
DE CONSOLATIONE
AD POLYBIVM

ΑΚΕΦΑΛΟΣ.

.....

nostra corpora compares, firma sunt: si fedigas ad conditionem naturæ omnia destruentis, & vnde edidit, eodem reuocantis, caduca sunt. Quid enim immortale manus mortales fecerint? Septem illa miracula, & si qua his mirabiliora sequentium annorum extruxit ambitio, aliquando solo æquata visentur. Ita est, nihil perpetuum, pauca diuturna sunt. Aliud alio modo fragile est: rerum exitus variantur. Ceterum quicquid cœpit, & desinit, Mundo quidam minantur incertum; & hoc vniversum, quod omnia diuina humanaque complectitur, si fas putas credere, dies aliquis dissipabit, & in confusionem veterum tenebrasque demerget. Eat nunc aliquis, & singulas complectet animas; Carthaginis ac Numantia; Corinthique cinerem, & si quid altius cecidit, lamentetur: cum etiam hoc, quod non habet quo cadat, sit incerturum. Eat aliquis, & fata tantum aliquando nefas ausura, sibi non pepercisse conqueratur.

CAP. XXI. QVIS tam superba impotentisque arrogantia est, vt in hac naturæ necessitate omnia ad eundem finem reuocantis, se vnum ac suos seponi velit? ruinaeque ipsi mundo imminenti aliquam domum subtrahat? Maximum ergo solatium est, cogitare id sibi accidisse, quod ante se passi sunt omnes, omnesque passu-

ri: & ideo mihi videtur rerum natura, quod grauissimum fecit, commune fecisse, vt crudelitatem fari consolaretur æqualitas. Illud quoque te non minimum adiuerit, si cogitaueris, nihil profuturum dolorem tuum, nec illi quem desideras, nec tibi. noles enim longum esse, quod irritum est. Nam si quiquam tristitia profecturi sumus, non recuso, quicquid lacrymarum fortunæ meæ superfuit, tuæ affundere. Inueniam etiam nunc per hos exhaustos iam fletibus domesticis oculos quod effluat, si modo id tibi futurum bono est. Quid cessas? conqueramur, atque adeo ipse hanc litem meam faciam. Iniquissima omnium iudicio fortuna, adhuc videbaris ab eo homine te continuisse, qui munere tuo tantam venerationem receperat, vt quod raro vllj contingit, felicitas eius effugeret inuidiam. Ecce eum dolorem illi, quem saluo Cæsare accipere maximum poterat, impressisti: & cum bene illum vadique circumisses, intellexisti hanc partem tantummodo patere ictibus tuis. Quid enim aliud faceres? pecuniam eriperes? nunquam illi obnoxius fuit. nunc quoque quantum potest, illam à se abiecit, & in tanta felicitate acquirendi, nullum maiorem ex ea fructum, quam contemptum eius petit. Eriperes illi amicos? sciebas tam amabilem esse, vt facile in locum amiforum posset alios substituere. Vnum enim hunc ex his quos in principali domo potentes vidi, cognouisse videor: quem omnibus amicum habere cum expediat, magis tamen etiam libet. Eriperes illi bonam opinionem? solidior est hæc apud eum, quam vt à te quoque ipsa concuti posset. Eriperes bonam valerudinem? sciebas animum eius liberalibus disciplinis, quibus non innutritus tantum, sed innatus est, sic esse fundatum, vt supra omnes corporis dolores emeret. Eriperes spiritum? quantulum nocuisse Longissimum illi æuum ingenij fama promisit, id egit ipse, vt meliore sui parte duraret, & compositis eloquentiæ præclaris operibus à mortalitate se vindicaret. Quamdiu fuerit vllus litteris honor, quamdiu steterit aut Latinæ linguæ potentia, aut Græcæ gratia, vigebit cum maximis viris quorum se ingenius vel contulit, vel, si hoc verendum eius recusat, applicuit.

CAP. XXII. Hoc ergo vnum excogitasti, quomodo illi maxime posses nocere. Quo melior enim est quisque,
hoc

hoc sapius ferre te consuevit, sine vllō delectu furentem, & inter ipsa beneficia metuendum. Quantulum erat tibi, immunem ab iniuria præstare eum hominem, in quem videbatur indulgentia tua ratione certa peruenisse, & non ex tuo more temerè incidisse? Adiciamus, si vis, ad has querelas, ipsius adolescentis interceptam inter prima incrementa indolem. Dignus fuit ille te fratre: tu certè eras dignissimus qui nec ex indigno quidem quicquam doleres fratre. Redditur illi testimonium æquale omnium hominum. Desideratur in tuum honorem, laudatur in suum: nihil in illo fuit quod non libenter agnosceres. Tu quidem etiam minus bono fratri fuisses bonus: sed in illo pietas tua idoneam nacta materiam, multo se liberius exercuit. Nemo potentiam eius iniuria sensit, nunquam ille te fratrem vlli minatus est. Ad exemplum se modestiæ tuæ formauerat, cogitabatque tantum tu & ornamentum tuorum esses, & onus. Sufficit ille huic sarcinæ. O dura fata & nullis æqua virtutibus, antequam felicitatem suam nocet frater tuus, exemptus est. Parum autem me indignari scio: nihil est enim difficilius, quam magno dolori paria verba repetire. Iam nunc tamen si quid proficere possumus, conqueramur. Quid tibi voluisti tam iniusta & tam violenta fortuna? Tam cito indulgentiæ tuæ te pœnituit? quæ ista crudelitas est, in medios fratres impetum facere, & tam cruenta rapina, concordiissimam turbam imminuere, tam bene stipatam optimorum adolescentium domum in nullo fratre degenerantem, turbare, & sine vlla causa delibare voluisti? Nihil ergo prodest innocentia ad omniem legem exacta, nihil antiqua frugalitas, nihil felicitatis summæ potentia, summa conseruata abstinentia, nihil sincerus & purus litterarum amor, nihil ab omni labe mens vacans? Luget Polybius, & in vno fratre, quid de reliquis possit metuerre, admonitus, etiam de ipsis doloris sui solacium timet. Facinus indignum: luget Polybius, & aliquid propitio dolet Cæsare. hoc sine dubio impotens fortuna captasti, vt ostenderes neminem contra te, ne à Cæsare quidem posse defendi.

CAP: XXIII. DIVITIJS accusare fata possumus, stant dura & inexorabilia. nemo illa conuicio, nemo sta-

tu, nemo causa mouet: nihil vnquam parcunt illi, nec remittunt. Proinde parcamus lacrymis, nihil proficientibus. Facilius enim nos illi dolor adiiciet, quam illam nobis reducet. Qui si nos torquet, non adiuuat: primo quoque tempore dēponendus est: & ab inanibus solatis, atque amara quadam libidine dolendi, animus recipiendus. Nam lacrymis nostris, nī ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes aegedum mortales circumspice. Larga vbiq̄ stendi & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio nunquam quies sollicitat. Alius diuitias quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet, alium semper vestibulum obsidens turba. Hic habere se dolet liberos: hic perdidisse. Lacrymæ nobis deerunt, antequam causæ dolendi. Non vides qualem vitam nobis rerum natura promiserit, quæ primum nascentium omen factum esse voluit. Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit: sic vitam agimus: ideoque moderatè id fieri debet à nobis, quod saepe faciendum est: & respicientes, quantum à tergo rerum tristium imminet, si non finire lacrymas, at certe reseruare debemus. Nulli parcendum est rei magis quam huic; cuius ram frequens vsus est. Illud quoque te non minimum adiuuerit, si cogitaueris, nulli minus gratum esse dolorem tuum quam ei cui præstari videtur. Torqueri ille te aut non vult, aut non intelligit, nulla itaque eius officij ratio est, quod ei cui præstatur, si nihil sentit, superuacuum est: si sentit, ingratum. Neminem toto orbe terrarum esse, qui delectetur lacrymis tuis, audacter dixerim.

CAP. XXIV. Quid ergo? quem nemo aduersus te animum gerit, cum esse tu credis fratris tui, vt cruciati tuo noceat tibi, vt te velit abducere ab occupationibus tuis, id est, à studio, & Cæsare? Non est hoc simile veri. Ille enim indulgentiam tibi tanquam fratri præstitit, venerationem tanquam parenti, cultum tanquam superiorī: ille desiderio tibi esse vult, tormento esse non vult. Quid itaque iuuat dolore intabescere: quem, si quis defunctis sensus est, finire frater tuus cupit? De alio fratre, cuius incerta posset voluntas videri, omnia hæc

hæc dubie ponerem, & dicerem: Siue te torqueri lacrymis nunquam desinentibus frater tuus cupit, indignus hoc affectu tuo est: siue non vult, utique inutilem dolorem dimitte. Nec impius frater sic desiderari debet, nec pius sic velit. In hoc verò, cuius tam explorata pietas est, pro certo habendum est nihil esse illi posse acerbius, quam hic si tibi casus eius acerbus est, si te vlllo modo torquet, si oculos tuos, indignissimos hoc malo, sine vlllo stendi sine conturbat idem & exhaurit. Pietatem tuam tamen nihil æquè à lacrymis tam inutilibus abducat, quam si cogitaueris, fratribus te tuis exemplo esse debere, fortiter hanc fortunæ iniuriam sustinendi. Quod duces magni faciunt, rebus afflictis, ut hilaritatem de industria simulent, & aduersas res adumbrata læticia abscondant, ne militum animi, si fractam ducis sui mentem viderint, & ipsi collabatur: id nunc tibi quoque faciendum est. Indue dissimilem animo tuo vultum, & si potes, proice omnem ex toto dolorem: sin minus, introitus abde, & contine, ne appareat: & da operam, ut fratres tui te imitentur, qui honestum putabant quodcunque facientem viderint, animumque ex vultu tuo sument. Et solatium debes esse, & consolator illorum, Non poteris autem horum mœori obstare, si tuo indulferis.

CAP. XXV. POTEST & illa res à luctu te prohibere nimio, si tibi ipse renuntiaueris, nihil horum quæ facis posse subduci. Magnam tibi personam hominum, consensus imposuit: hæc tibi tuenda est. Circumstat te omnis ista consolantium frequentia & in animum tuum inquit, ac perspicit quantum roboris ille aduersus dolorem habeat, & utrumne tu tantum rebus secundis dextere uti scias, an & aduersas possis vtiliter ferre, obseruantur oculi tui Liberiora omnia sunt iis quorum affectus regi possunt. Tibi nullum secretum liberum est, in multa luce fortuna te posuit: omnes sciunt quomodo te in isto tuo gesseris vulnere, utrumne statim percussus arma submiseris, an in gradu steteris. Olim te in altiore ordinem & amor Cæsaris extulit, & tua studia deduxerunt: nihil te plebeium decet, nihil humile. Quid autem tam humile ac muliebri est, quam consumendum se dolori committere? Non

idem tibi in luctu pari, quod tuis fratribus licet. Multa tibi non permittit opinio de studiis ac moribus tuis recepta: multum à te homines exigunt, multum expectant. Si volebas tibi omnia licere, non conuertisses in te ora omnium: nunc autem tibi præstandum est, quantum promissisti omnibus illis qui opera ingenij tui laudant, qui describunt: quibus, cum fortuna tua opus non sit, ingenio opus est. Custodès animi tui sunt: Nihil unquam potes indignum facere perfecti & erudi viri professione, vt non multos admirationis de te suæ pœniteat. Non licet tibi flere immodice: nec hoc tantummodo non licet, nec somnum quidem extendere in partem diei licet, aut à tumultu rerum in otium turis, gratia quietis confugere. aut assidua laboriosi officij statione fatigatum corpus voluntaria peregrinatione recreare, aut spectaculorum varietate animum detinere, aut ex tuo arbitrio diem disponere.

CAP. XXVI. MULTA tibi non licent, quæ humillimis & in angulo iacentibus licent. Magna seruitus est, magna fortuna. Non licet tibi quicquam arbitrio tuo facere. Audienda sunt tot hominum millia, tot disponendi libelli, raras rerum ex orbe toto accurrentium congestus. Vt possit per ordinem suum principis maximi officium geri, quieti animi est. Non licet tibi inquam flere: vt multos flentes audire possis: vt periclitantium, & ad misericordiam mitissimi Cæsaris peruenire cupientium lacrymæ profint tibi tuæ assiccandæ sunt. Hoc tamen etiam non in leuioribus remediis adiuuabit. Cum uoles omnium rerum obliuisci, cogita Cæsarem: uide quantam huius in te indulgentiæ fidem, quantam industriam debeas. intelliges non magis tibi incuruari licere, quam illi, si quis modo est, cuius humeris mundus innititur. Cæsari quoque ipsi, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa non licent. Omnium domos illius uigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicauit, sibi eripuit: & fiderum modo, quæ irrequieta semper cursus suos explicant, nunquam illi licet nec subsistere, nec quicquam suum facere. Ad quendam itaque modum tibi quoque eadem necessitas iniungitur. non licet tibi ad utilitates tuas, ad studia tua respicere. Cæsare orbem terrarum possi-

possidente impartiri te nec voluptati, aut vlli rei potes: totum te Cæsari debes. Adiice nunc, quod cum semper prædices cariorem tibi spiritu tuo Cæsarem esse, fas tibi non est, saluo Cæsare, de fortuna queri. Hoc incolumi saluū tibi sunt tui: nihil perdidisti: non tantum siccos oculos tuos esse, sed etiam latus oportet. In hoc tibi omnia sunt: hic pro omnibus est. Quod longè à sensibus tuis prudentissimis piissimisque abest, aduersus felicitatem tuam parum gratus es, si tibi quicquam, hoc saluo fieri permittis. Monstrabo etiam nunc, non quidem firmiter remedium, sed familiarius. Si quando te domum receperis tunc erit metuenda tristitia. Nam quandiu nomen tuum intueberis, nullum illa ad te inuenier accessum: omnia in te Cæsar tenebit: cum ab illo discesseris, tuæ velut occasione data, insidiabitur solitudini tuæ dolor, & quiescenti animo tuo paulatim irrepet. Itaque non est quod vllum tempus vacare patiaris à studiis: tunc tibi litteræ tuæ, tam diu æ fideliter amatæ, gratiam referant: tunc te illæ antistitem & cultorem suum vindicent: tunc Homerus & Virgilius, tam bene de humano genere meriti, quam tu de omnibus & de illis meruisti, quos pluribus notos esse voluisti quam scripserant: multum tecum morentur. tutum id erit omne tempus, quod illis tuendum commiseris. Tunc Cæsaris tui opera, vt per omnia sæcula domestico narrentur præconio, quantum potes compone. Nam ipse tibi optime formandi condendique res gestas, & materiam dabit, & exemplum.

CAP. XXVII. Non audeo te vsque eo producere, vt fabellas quoque & Æsopæos logos, intentatum Romanis ingeniis opus, solita tibi venustate connectas. Difficile est quidem, vt ad hæc hilariora studia tam vehementer percussus animus, tam cito possit accedere. Hoc tamen argumentum habeto iam corroborati eius & redditi sibi si poterit se à seuerioribus scriptis ad hæc solutiora producere. In illis enim quamuis ægrum eum adhuc, & secum reluctantem, aduocabit ipsa rerum quas tractabit austeritas: hæc quæ remissa fronte commentanda sunt non feret, nisi cum iam sibi ab omni parte constiterit. Itaque debebis cum seueriore materia primum exercere, deinde hilarior temperare. Illud quoque magno tibi erit leuamento, si

sæpe te sic interrogaueris: Vtrum ne meo nomine doleo, an eius qui decessit? Si meo, perit meæ indulgentiæ iactatio, & incipit dolor, hoc vno excusatus quod honestus est, cum ad vtilitatem respiciat, à pietate desciscens Nihil autem minus bono viro conuenit, quam in fratris luctu calculos ponere. Si illius nomine doleo, necesse est, alterum ex his duobus esse iudicem. Nam si nullus defunctis sensus est, euasit omnia frater meus vitæ incommoda, & in eum restitutus est locus, in quo fuerat antequam nasceretur, & expers omnis mali, nihil timet, nihil cupit, nihil patitur. Quis iste est furor, pro eo me nunquam dolere desinare, qui nunquam doliturus est? Si est aliquis defunctis sensus, nunc animus fratris mei, velut ex diutino carcere emissus, tandem sui iuris & arbitrij gestit, & rerum naturæ spectaculo fruatur, & humana omnia ex superiore loco despicit, diuina verò, quorum rationem tandiu frustra quaeriat, propius intuetur. Quid itaque eius desiderio maceor, qui aut beatus, aut nullus est? Beatum desistere, inuidia est: nullum, dementia.

CAP. XXVIII. AN hoc te mouet, quod videtur ingentibus & cum maxime circumfusus bonis caruisse? Cum cogitaueris multa esse quæ perdidit, cogita plura esse quæ non timet. Non ira eum torquet, non morbus affliget, non suspicio laceffet, non edax & inimica semper alienis processibus inuidia consecrabitur, non metus sollicitabit, non leuitas fortunæ cito munera sua transferentis inquietabit. Si bene computes, plus illi remissum, quam eripsum est. Non opibus fruatur, non tua simul ac sua gratia, non accipiet beneficia, non dabit. Miserum putas quod iste amisit, aut beatum quod non desiderat? Mihi crede, is beator est, cui fortuna superuacua est, quàm is cui parata est. Omnia ista bona, quæ nos speciosa, sed fallaci voluptate delectant, pecunia, dignitas, potentia, aliaque complura, ad quæ generis humani cæca cupiditas obstupescit, cum labore possidentur, cum inuidia conspiciuntur: eisque ipsis quos exornant, & premunt, plus minantur quàm profiunt. Lubrica & incerta sunt: nunquam bene tenentur. nam ve nihil de tempore futuro timeatur, ipsa tamen magnæ felicitatis tutela sollicita est. Si velis credere altius veritatem intuentibus, omnis vita supplicium est.

In

In hoc profundum inquietumque proiecti mare, alternis æstibus reciprocum, & modo alleuans nos subitis incrementis, modo maioribus damnis inferens, assidueque iactans, nunquam stabili consistimus loco: pendemus & fluctuamur, & alter in alterum illidimur, & aliquando naufragium facimus, semper timemus. In hoc tam procelloso, & in omnes tempestates exposito mari nauigantibus, nullus portus nisi mortis est. Ne itaque inuideris fratri tuo. quiescit. tandem liber, tandem tutus, tandem æternus est. superstitem Cæsarem, omnemque eius prolem, superstitem te cum omnibus habet fratribus. Antequam quicquam ex suo favore fortuna mutaret, stantem adhuc illam, & munera plena manu congerentem reliquit. Fruitur nunc aperto & libero celo. ex humili atque depresso in eum emicuit locum, quisquis ille est, qui solutas vinculis animas beato recipit sinu: & nunc liberè vagatur, omniaque rerum naturæ bona cum summa voluptate perspicit. Extras, non perdidit lucem frater tuus, sed securiorem sortitus est. Omnibus illuc nobis commune est iter. Quid fata desitemus? non reliquit ille nos, sed antecessit.

CAP. XXIX. EST, mihi crede, magna felicitas in ipsa felicitate moriendi. Nihil ne in totum quidem diem certi est. Quis in tam obscura & inuoluta veritate diuinet, vtrumne fratri tuo mors inuiderit, an consuluerit? Illud quoque necesse est te adiuuet cogitantem, non iniuriam tibi factam, quod talem fratrem amisisti: sed beneficium datum, quod tamdiu pietate eius tibi vti fruique licuit. Iniquus est qui muneris sui arbitrium danti non reliquit: auidus, qui non lucri loco habet quod accepit, sed damni, quod reddidit. Ingratus est, qui iniuriam vocat finem voluptatis: stultus, qui nullum fructum esse putat bonorum, nisi præsentium, qui non & in præteritis acquiescit, & ea iudicat certiora quæ abierunt, quia de illis ne desinant non est timendum. Nimis angustat gaudia sua, qui eis tantummodo quæ habet ac videt, frui se putat, & habuisse eadem pro nihilo ducit, cito enim nos omnis voluptas relinquit, quæ fluit & transit, & pæne antequam veniat auferitur. Itaque in præteritum tempus animus mittendus est, & quicquid nos ynquam delectauit,

reducendum, ac frequenti cogitatione pertractandum est: Longior fideliorque est memoria voluptatum, quam presentia. Quod habuisti ergo optimum fratrem in summis bonis pone. Non est quod cogites, quanto diutius habere poteris, sed quamdiu habueris. Rerum natura illum tibi sicut cæteris fratribus, non mancipio dedit, sed commodavit: cum visum est deinde repetit, nec tuam in eo satietatem secuta est: sed suam legem. Si quis pecuniam creditam soluisse se molestè ferat, eam præsertim cuius usum gratuitum acceperit, nonne iniustus habebitur? Dedit natura fratri tuo vitam, dedit & tibi: quæ suo iure vsa, à quo voluit, debitum suum citius exegit. non illa in culpa est, cuius nota erat condicio, sed mortalis animi spes auida, quæ subinde quid rerum natura sit obliuiscitur, nec vnquam sortis suæ meminit, nisi cum admo-netur. Gaude itaque habuisse tam bonum fratrem, & vsum fructum eius, quamuis breuior voto tuo fuerit, boni consule. Cogita iucundissimum esse, quod habuisti: humanum, quod perdidisti. Nec enim quicquam minus in-ter se contentaneum est, quam aliquem moueri, quod si-bi talis frater parum diu contigit: non gaudere, quod ta-men contigerit. At inopinanti ereptus est. Sua quemque credulitas decipit: & in eis quæ diligit, voluntaria morta-litatis obliuio. Natura nulli se necessitatis suæ gratiam facturam esse testata est. Quotidie præter oculos nostros transeunt notorum ignotorumque funera: nos tamen aliud agimus, & subito id putamus esse, quod nobis tota vita denuntiatur futurum. Non est itaque ista fatorum iniquitas, sed mentis humanæ prauitas, insatiabilis rerum omnium: quæ indignatur inde se exire, quo admissa est precario.

CAP. XXX. QUANTO ille iustior, qui nuntiata filij morte, dignam magno viro vocem emisit: Ego cum genui, tum moriturum scui. Prorsus non mireris ex hoc natum esse, qui fortiter mori posset, non accepit tanquam nouum nuntium filij mortem. Quid enim est noui, hominem mori, cuius tota vita nihil aliud quam ad mortem iter est? Ego cum genui, tum moriturum scui. Deinde adiecit rem maioris & prudentiæ & animi. Huic rei sustuli. Omnes huic rei tollimur: quisquis ad vitam editur

editur, ad mortem destinatur. Gaudeamus ergo omnes eo quod datur, reddamúsque id cum reposcemur. alium alio tempore fata comprehendent, neminem præteribunt. In procinctu stet animus: & id quod necesse est, nunquam timeat: quod incertum est, semper expectet. Quid dicam duces ducumque progenies, & multis aut consularibus conspicuos, aut triumphis, forte defunctos inexorabili? Terra cum regibus regna, populi que cum gentibus tulere fatum suum. Omnes, immo omnia in vltimum diem spectant: non idem vniuersis finis est. Alium in medio cursu vita deserit, alium in ipso aditu relinquit, alium in extrema senectute fatigatum iam & exire cupientem vix emitit: alio quidem atque alio tempore. omnes tamen in eundem locum tendemus. Vtrum ne stultius sit nescio, mortalitatis legem ignorare, an impudentius, recusare. Agendum illa quæ multo ingenij tui labore celebrata sunt, in manus sume, vtriuslibet auctoris carmina: quæ tu ita resoluidisti, vt quatuor structura illorum recesserit, permaneat tamen gratia. Sic enim illa ex alia lingua in aliam transtulisti, vt (quod difficillimum erat) omnes virtutes in alienam te orationem secutæ sint. nullus erit in illis scriptis liber, qui non plurima varietatis humanæ incertorumque casuum & lacrymarum ex alia atque alia causa fluentium exempla tibi suggeret. Lege, quo spiritu ingentibus in-tonuerit rebus. Pudebit te subito deficere, & ex tanta orationis magnitudine decidere. Ne commiseris, vt quisquis exemplo, ac modo scripta tua mirabatur, quærat quomodo tam grandia tamque solida, tam fragilis animus conceperit. Potius ab istis quæ retorquent, ad hæc tot & tanta quæ consolantur, conuerte, ac respice optimos fratres, respice vxorem: filium respice. Pro omnium horum salute, hac tecum portione fortuna decidit. Multos habes in quibus acquiescas.

C A P. XXXI. AB hac te infamia vindica, ne videatur omnibus plus apud te valere vnus dolor, quam hæc tam multa solatia. Omnes istos vna tecum periculosos vides, non posse tibi subuenire, immo etiam vitro expectare, vt à te subleuentur, intelligis: & ideo quanto minus in illis doctrinæ minúsque ingenij est, tanto magis resistere te necesse est communi malo. Est autem hoc ipsum solatiij.

loco, inter multos dolorem suum diuidere: qui quia dispensatur inter plura, exigua debet apud te parte subsidere. Non desinam totiens tibi offerre Cæsarem: illo moderante terras, & ostendente, quanto melius beneficiis imperium custodiatur, quam armis: illo rebus humanis præfidente, non est periculum, ne quid perdidisse te sentias, in hoc vno tibi satis præsidij, satis solatij est. Atrolle te: & quotiens lacrymæ suboriuntur oculis tuis, totiens illos in Cæsarem ditige. Siccabuntur maximi & clarissimi conspectu numinis. Fulgor eius illos, vt nihil aliud possint aspicere, præstringet, in se hærentes detinebit. Hic tibi quem tu diebus intueris ac noctibus, à quo nunquam deiecis animum, cogitandus est, hic contra fortunam aduocandus: nec dubito, cum tanta illi aduerus omnes suos sit mansuetudo, tantaque indulgentia, quin multis iam solatis tuum istud vulnus obduxerit, nonnulla quæ dolori obstant tuo congesserit. Quid porro? vt nihil horum fecerit, nonne protinus ipse conspectus per se tantummodo cogitatusque Cæsar, maximo solatio tibi est? Dij illum Deæque omnes terris diu commendent. Acta hic D. Augusti & annos vincat, ac quam diu mortalis erat, nihil ex domo sua mortale esse sentiat. Rectorem Romano imperio filium longa fide approbet, & ante illum confortem patris quam successorem accipiat. Sera, & nepotibus demum nostris dies nota sit, qua illum gens sua cælo asserat.

CAP. XXXII. ABSTINE ab hoc manus tuas fortuna, nec in isto potentiam tuam, nisi ea parte qua prodes, ostenderis. Patere illum generi humano iam diu ægro & affecto mederi: patere quicquid prioris principis furor concussit, in locum suum restituere ac reponere. Sidus hoc, quod præcipitato in profundum ac demerso in tenebras orbi refalsit, semper luceat. Hic Germaniam pacet, Britanniam aperiat, & patris triumphos ducat & nouos: quorum me quoque spectatorem futurum, quæ primum obtinet locum ex virtutibus eius promittit clementia. nec enim sic me deiecit, vt nollet erigere, immo me deiecit quidem, sed impulsum à fortuna & cadentem sustinuit, & in præceps euntem leniet diuinæ manus vius moderatione deposuit. Deprecatus est

CAP. XXXII.
 vicum omnium
 na fallent, ut
 magno vulnere
 ni coactum me
 nimum aspirant
 ta recellit: iam
 illi facienda ex
 tendi partes oc
 te pulchre ven
 demur dicitur
 te in via dicit
 illi non in qu
 tam decoratiss
 rante. Tanta
 nota erat in
 publicis. Hic
 Cæsarem cum

tus est pro me senatum, & vitam mihi non tantum dedit, sed etiam petiit. Viderit qualem volet æstimari causam meam, vel iustitia eius bonam perspiciet, vel clementia faciet. vtrumque in æquo mihi eius beneficium erit, siue innocentem me scierit esse, siue voluerit. Interim magnum miseriarum mearum solatium est, videre misericordiam eius totum orbem peruagantem: quæ nunc ex ipso angulo, in quo ego desolatus sum, complures multorum iam annorum ruina obrutos effoderit, & in lucem reduxerit, non vereor ne me vnum transeat. Ipse autem optimè nouit tempus, quo cuique debeat succurrere: ego omnem operam dabo, ne peruenire ad me erubescat. O felicem clementiam tuam Cæsar: quæ efficit vt quietiorem sub te agant vitæ exules, quam nuper sub Caio egere principes. Non trepidant, nec per singulas horas gladium expectant, nec ad omnium nauium conspectum pauent. Per te habent, vt fortunæ sæuientis modum, ita spem quoque melioris eiusdem, ac præsentis quietem. Scias licet ea demum fulmina esse iustissima, quæ etiam percussit colunt.

C A P. XXXIII. H I C itaque princeps, qui publicum omnium hominum solatium est, aut me omnia fallunt, aut iam recreauit animum tuum, & tam magno vulnere maiora adhibuit remedia: iam te omni confirmauit modo: iam omnia exempla quibus ad animi æquitatem compelleris, tenacissima memoria retulit: iam omnium præcepta sapientum assueta sibi facundia explicuit. Nullus itaque melius has alloquendi partes occupauerit, aliud habebunt hoc dicente pondus verba, velut ab oraculo emissa, omnem vim doloris tui diuina eius contundet auctoritas. Hunc itaque tibi puta dicere: Non te solam fortuna desumpsit sibi quem tam graui afficeret iniuria. Nulla domus in toto orbe terrarum aut est, aut fuit sine aliqua comploratione. Transibo exempla vulgaria: quæ etiam si minora, tamen mira sunt. Ad fastos te & annales perducam publicos. Vides omnes has imagines, quæ implerent Cæsarem atrium? nulla non harum aliquo suorum in-

commodo insignis est: nemo non ex istis in ornamentum
 sæculorum refulgentibus vitis, aut desiderio suorum tor-
 tus est, aut à suis cum maximo animi cruciatu desideratus
 est. Quid tibi referam Scipionem Africanum, cui mors fra-
 tris in exilio nuntiata est? Is frater qui eripuit fratrem
 carcere, non potuit eripere fato: & quam impatiens iniu-
 riæ pietas Africani fuerit, cunctis apparuit. Eodem enim
 die quo viatoris manibus fratrem abstulerat, tribuno quo-
 que plebis priuatus intercessit, tam magno tamen fratrem
 desiderauit hic animo, quam defenderat. Quid referam
 Æmilianum Scipionem, qui vno pœnè eodemque tempore
 spectauit patris triumphum, duorumque fratrum fune-
 ra? adolescens tamen, ac propemodum puer, tanto
 animo tulit illam familiæ suæ, super ipsum Pauli trium-
 phum concidentis, subitam vastitatem, quanto debuit fer-
 re vir in hoc natus, ne vibi Romanæ aut Scipio deesset,
 aut Carthago superesset.

CAP. XXXIV. Quid referam duorum Lucullorum
 diremptam morte concordiam? Quid Pompeios? quibus
 ne hoc quidem sauiens reliquit fortuna, vt vna denique
 conciderent ruina. Vixit Sextus Pompeius, primum so-
 rori superstes, cuius morte optime cohærentis Romanæ
 pacis vincula resoluta sunt. Idemque vixit superstes opti-
 mo fratri: quem fortuna in hoc exegerat, ne minus alid
 eum deiceret, quam patrem deiecerat: & post hunc tamen
 casum non tantum doluit, sed bello suffecit. Innumerabilia
 vndique exempla separatorum morte fratrum succurrunt:
 immo contra vix illa vnquam horum paria conspecta sunt
 vna senescentia: sed contentus nostræ domus exemplis
 ero. Nemo enim tam expers erit sensus ac sanitatis, vt
 fortunam vlli queratur luctum intulisse: quam sciet etiam
 Cæsarem lacrymas concupisse. Diuus Augustus amisit
 Octauiam sororem carissimam, & ne ei quidem rerum
 natura lugendi necessitatem abstulit, cui cælum destina-
 uerat: immo vero idem omni genere orbitatis vexatus,
 sororis filium successioni præparatum suæ perdidit. Deni-
 que ne singulos eius luctus enumerem, & generos ille a-
 misit, & liberos, & nepotes. Ac nemo magis ex omnibus
 mortalibus hominem esse se, dum inter homines erat, sensit:
 tamen tot tantosque luctus cepit rrum omnium pacari sti-
 mum

num eius pectus, victorque Diuus Augustus non gentium tantum modo exterarum, sed etiam dolorum fuit. Caius Cæsar diui Augusti auunculi mei nepos, circa primos iuuenturis suæ annos Lucium fratrem charissimum sibi, princeps iuuentutis principem eiusdem iuuentutis amisit in apparatu Parthici belli, & grauiore multo animi vulnere quam postea corporis ictus est, quod vtrumque piissime idem & fortissime tulit. Cæsar patruus meus, Drusum Germanicum patrem meum, minorem natu quam ipse erat fratrem, intima Germaniæ recludentem, & gentes ferocissimas Romano subiicientem imperio, in complexu & osculis suis amisit: modum tamen lugendi non sibi tantum, sed etiam aliis fecit: ac totum exercitum, non solum moestum, sed etiam attonitum, corpus Drusi sui sibi vindicantem, ad morem Romani lætus redegit: iudicauitque non militandi tantum disciplinam esse seruandam, sed etiam dolendi. Non potuisset ille lacrymas alienas compefcere, nisi prius pressisset suas.

CAP. XXXV. M. ANTONIVS auus meus, nullo minor nisi eo à quo victus est, tunc cum Remp. constitueret, & triumvirali potestate præditus, nihil supra se, exceptis vero duobus collegis omnia infra se cerneret, fratrem interfectum audiuit. Fortuna impotens, quales ex humanis malis tibi ipsa ludos facis. Eo ipso tempore quo M. Antonius ciuium suorum vitæ sedebat mortisque arbiter, M. Antonij frater duci iuebatur. Tulit hoc tamen tam triste vulnus eadem magnitudine animi, qua omnia alia aduersa tolerauerat: & hoc ei lugere, viginti legioum sanguine fratri parentare. Sed vt omnia alia exempla præteream, vt in me quoque ipso alia taceam funera, bis me fraterno luctu fortuna aggressa est: bis intellexit lædi me posse, vinci non posse. Amisi Germanicum fratrem: quem quomodo amaui, intelligit profecto quisquis cogitat, quomodo suos fratres pij fratres ament. Sic tamen affectum meum rexi, vt nec relinquerem quicquam quod exigi deberet, a bono fratre, nec facerem quod reprehendi posse in principe. Hæc ergo puta tibi parentem publicum referre exempla, eundem ostendere quam nihil sacrum intactumque sit fortunæ, quæ ex his penatibus ausa est funera ducere, ex quibus erat Deos petitura. Nemo itaque miretur,

aliquid ab illa aut crudeliter fieri, aut iniquè. Potest enim hæc aduersus priuatas domos vllam æquitatem nosse, aut vllam modestiam, cuius implacabilis sæuitia, totiens ipsa funestauit puluinaria? Faciamus licet illi conuicium, non nostro tantum ore, sed etiam publico: non tamen mutabitur: aduersus omnès se preces omnèsque querimonias eriget. Hoc fuit in rebus humanis fortuna, hoc erit: nihil inuasum sibi reliquit: nihil intactum relinquet. Ibi violentior per omnia, sicut semper est solita, eas quoque domos ausa iniuriæ causa intrare in quas per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere vestem.

CAP. XXXVI. Hoc vnum obtineamus ab illa votis ac precibus publicis, si nondum illi genus humanum placuit consumere, si Romanum adhuc nomen propitia respicit, hunc principem, lapsis hominum rebus datum, sicut omnibus mortalibus, sibi esse sacrosanctum velit. Disceat ab illo clementiam, atque à mitissimo omnium principe mitis fieri. Debes itaque omnes intueri eos, quos paulo ante retuli, aut ascitos cælo, aut proximos, & ferre æquo animo fortunam, ad te quoque porrigentem manus: quas ne ab eis quidem per quos iuramus, abstinet. Debes illorum imitari firmitatem in perferendis & euincendis doloribus, & in quantum modo homini fas est, per diuina ire vestigia. Quamuis in aliis rebus dignitatum magna discrimina sint, virtus in medio posita est: uentrem dedignatur qui modo dignum se illa iudicet. Optime certe illos imitaberis, qui cum indignari possent non esse ipsos expertes huius mali, tamen in hoc vno se ceteris exæquari hominibus, non iniuriam, sed ius mortalitatis iudicauerunt, tuleruntque nec nimis acerbe & asperè quod acciderat, nec molliter, & effeminate. Nam & non sentire mala sua non est hominis: & non ferre, non est viri. Non possunt tamen, cum omnes circumiuerim Cæsares, quibus fortuna fratres & sorores eripuit, hunc præterire ex omni Cæsarium numero excerpendum, quem iterum natura in exitium opprobriumque humani generis edidit, à quo imperium euersum funditus, principis piissimi recreat clementia. C. Cæsar, amissa sorore Drusilla, is homo qui non magis dolere quam gaudere principaliter posset, conspectum conuersationemque ciuium suo-

rum profugit, exequiisque sororis suæ non interfuit, iusta sorori non præstitit, sed in Albanum suum secessit. At foro & aduocatis, & huiusmodi aliis occupationibus acerbissimi funeris leuabat mala. Prò pudor imperij! principis Romani lugentis sororem, alea solatium animi fuit. Idem ille Caius furiosa inconstantia, modo barbam capillumque submittens, modo Italiæ ac Siciliæ oras errabundus permetiens, & nunquam satis certus utrum lugeri uellet, an coli sororem. Eodem enim tempore quo templa illi constiterat ac pulvinaria, eos qui parum mœsti fuerant, crudelissima afficiebat animaduersione. Eadem enim intemperie animi aduersarum rerum ictus ferebat, qua secundarum elatus euentu, supra humanum intumescerebat modum. Procul istud exemplum ab omni Romano viro, luctum suum aut intempestis auocare lulsibus, aut sordium ac squalloris sceditate irritare, aut alienis malis oblectare, minime humano solatio. Tibi uero, nihil ex consuetudine mutandum tua. Quoniam quidem ea instituisti amare studia, quæ & optime felicitatem exollunt, & facillimè minuunt calamitatem: eademque & ornamenta hominum maxima sunt, & solatia.

CAP. XXXVII. Nunc itaque te studiis tuis immerge altius, nunc illa tibi uelut munimenta animi circumdas; nec ex vlla tui parte inueniat introitum dolor. Fratris quoque tui produc memoriam aliquo scriptorum monumento tuorum. Hoc enim vnum est rebus humanis opus, cui nulla tempestas noceat, quod nulla consumat vetustas. Cetera, quæ per constructionem lapidum, & marmoreas moles, aut terrenos tumulos in magnam euectos altitudinem constant, non propagabunt longam diem: quippe & ipsa intereunt. Immortalis est ingenij memoria: hanc tuo fratri lagire, in hac cum colloca. melius illum duraturo semper consecrabis ingenio, quam irritò dolore lugebis: Quod ad ipsam fortunam pertinet, etiam si nunc agi apud te causa eius non potest: omnia enim illa quæ nobis dedit ob hoc ipsum quod aliquid eripuit, inuisa sunt: tunc tamen erit agenda, cum primum æquiorum te illi iudicem dies fecerit: tunc enim poteris in gratiam cum illa redire. Nam multa prouidit, quibus hanc emendaret iniuriam. Multa etiam nunc dabit quibus redimæ. Denique ipsum quod abstulit,

ipsa dederat tibi. Noli ergo contra te ingenio uti tuo, noli adesse dolori tuo. Potest quidem eloquentia tua, quæ parua sunt approbare pro magnis: rursus magna attenuare, & ad minima deducere. Sed alio ista vires seruat suas, nunc tota se in solatium tuum conferat. Sed tamen dispice, ne hoc iam quoque sit superuacuum. Aliquid enim à nobis natura exigit: plus vanitate contrahitur. Nunquam autem ego à te, ne ex toto mœreas, exigam. Et scio inueniri quosdam duræ magis quam fortis prudentiæ viros, qui negent doliturum esse sapientem. Hi vero videntur nunquam in huiusmodi casum incidisse. Alioquin extudisset illis fortuna superbam sapientiam, & ad confessionem eos veri etiam inuitos compulisset. Satis præstitit ratio, si id vnum ex dolore, quod & superest & abundat, exciderit. Nam ut quidem nullum omnino esse eum patiat, nec sperandum vlli, nec concupiscendum est. Hunc potius modum seruet, qui nec impietatem imitetur, nec insaniam: & nos in eo teneat habitu, qui & piæ mentis est, nec emotæ. Fluant lacrymæ, sed eadem desinant: trahantur ex imo pectore gemitus, sed iidem & finiantur. Sic rege animum tuum, ut & sapientibus te approbare possis, & fratribus. Bſſice ut frequenter fratris tui memoriam tibi velis occurrere, ut illum & sermonibus celebres, & assidua recordatione representes tibi. Quod ita denique consequi poteris, si tibi memoriam eius iucundam magis quam flebilem feceris. Naturale est enim, ut semper animus ab eo refugiat ad quod cum tristitia reuertitur. Cogita modestiam eius, cogita in rebus agendis solertiam, in exequendis industriam, in promissis constantiam. Omnia dicta eius ac facta & aliis expones, & tibimet ipse commemora. Qualis fuerit cogita, qualisque sperari potuerit. Quid enim de illo non tuto sponderi fratre posset? Hæc, utcumque potui, longo iam situ obsoleto & hebetato animo composui: quæ sit aut parua respondere ingenio tuo, aut parum mederi dolori videbuntur, cogita quam non facile Latina ei verba succurrant, quem Barbarorum inconditus grauiusque fremitus circumsonat.

L. AN-